

පුස්තකාල උද්දේශනය ක්‍රියාවලිය සඳහා වෙබ් 2.0 මෙවලම් භාවිතය පිළිබඳ හැඳින්වීමක්

බෝපැත්තේ සෝමානතු හිමි

Abstract

Library Advocacy is the support given to the library to achieve its financial and philosophical objectives or requirements. Talking about the library or for the library can also be identified as library Advocacy. Library Advocacy is, in fact, one of the processes of building a public opinion of libraries in society. Educating the public about the importance of libraries as an essential social institution, the services which they are provided, the importance of libraries, their impact on the development of the country or nation, the benefits of libraries and their use, how libraries can be used and so on and Building a positive attitude towards library are done through library advocacy. The main purpose of this article is to identify web tools that can be used for the productivity of that library advocacy process and also to examine how they can be implemented. This article explores how the tools provided by Web 2.0 technology can be used to better organize library advocacy programs.

Keywords : *Auspicious times, Information and Communication Technology, Kavilaku Library Advocacy, Kāvya Lakṣaṇa Miṇi Mālāva, Web Technology, Web 2.0, Web Tools*

හැඳින්වීම

අධ්‍යයන ජන සමාජයේ මිනිසා අතින් පරපුරේ ඔහුගේ සජාතීයයන් විසින් ගොඩනගන ලද ශිෂ්ටාචාරයෙහි, සංස්කෘතියෙහි ජන්ම දායාදයට හිමිකම් කියයි. තමා විසින් ගොඩනගා ගන්නා ලද සංස්කෘතික සදාචාරාත්මක පරිසරය තුළින් තමන් වෙත එල්ලවන්නා වූ අභියෝගයන්ට මුහුණ දීම සඳහා බුද්ධියේ පිපිරීම් උපයෝගීකොට ගැනීමට මානවයා උත්සුක වී තිබේ. එම කාර්යය සාධනය කරගැනීම සඳහා ඇතිකරගන්නා ලද විධිමත් ව ගොඩනැගුණු ආයතනය, දැනුමේ හෙවත් බුද්ධියේ උල්පත පුස්තකාලය යි (වීරසිංහ, 2014). පුස්තකාලයෙහි මුඛ්‍ය පරමාර්ථය වනුයේ පාඨකයන්ගේ තොරතුරු අවශ්‍යතා ඉටුකරලීමයි. ඒ සඳහා අවශ්‍ය තොරතුරු ප්‍රතිග්‍රහණය කිරීම, ඒවා විධිමත් අයුරින් සංවිධානය කර ගබඩා කිරීම හා පාඨක අවශ්‍යතා අනුව සමුද්ධරණය කිරීමට ඉඩ සැලැස්වීම පුස්තකාලයක ප්‍රධානතම කාර්ය භාර්ය වේ (වීරසිංහ, 2017). මේ අනුව මිනිසාගේ තොරතුරු අවශ්‍යතා සපුරාලීමේ පරමාර්ථයෙන් ම පුස්තකාල නිර්මාණය වී ඇති බැව් මනාව පැහැදිලිය.

සියලු මානව හැසිරීම් පදනම් වී ඇත්තේ තොරතුරු හුවමාරුව හා තොරතුරු සන්නිවේදනය මතය. විවිධ මාධ්‍යයන් හරහා මානවයා විසින් තොරතුරු සන්නිවේදනය කරනු ලැබේ. කටහඬ, පෙළ, අභිනයන්, චලනයන්, භාවයන් සහ අවධානය අඩුකම පවා කිසියම් ආකාරයක තොරතුරු සම්ප්‍රේෂණය කිරීමකි (Watzlawick, Beavin and Jackson, 1990). අතීතයට සාපේක්ෂව වර්තමානය වන විට පුද්ගලයාට වැඩි වැඩියෙන් තොරතුරු සන්නිවේදනය කළ හැකි වී ඇති අතර ඒවා ඩිජිටල්කරණයට ද පත් වෙමින් පවතී. එසේම වර්තමාන සමාජගත පුද්ගලයා පෙරටත් වඩා තොරතුරු භාවිත කරනු දැකිය හැකිය. මන්දයත් ගුවන්විදුලිය, රූපවාහිනිය, අන්තර්ජාලය, පුවත්පත්, සඟරා ආදී විවිධ තොරතුරු මූලාශ්‍රයන් හරහා ලබා ගත හැකි තොරතුරුවල පරිමාව විශාල වී ඇති බැවිනි. එබැවින් වර්තමානයේ ලෝකයෙහි

මානව හා සමාජ සංවර්ධනයෙහි පෙරගමන්කරුවා බවට තොරතුරු පත් ව ඇතැයි යන්න අවිවාදිතය. වර්තමානයෙහි අප ජීවත් වන සමාජය වේගවත් පරිණාමයක ප්‍රතිඵලයකි. එය තොරතුරු සමාජය, දැනුම් සමාජ, ජාල සමාජය ආදී නාමකරණයට ලක් වී ඇත (Castells, 1996; Inglis et al, 2002). තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණයෙහි සංවර්ධනය ලොව පුරා තොරතුරු සහ කේතගත දැනුම හැසිරවීම හා බෙදා බෙදාහැරීම කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති කරයි. තොරතුරු සමාජය යනු, මෙම තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණික පරිණාමයෙහි සෘජු ප්‍රතිඵලයකි (Repo, 2003).

තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණයේ සීඝ්‍ර දියුණුවත්, පුද්ගලයන්ගේ අන්තර්ජාල භාවිතය ක්‍රමානුකූලව ඉහළ යාමත් යන කරුණු නිසාවෙන් සම්ප්‍රදායික පුස්තකාලයන් පාඨකයාත් අතර පැවති අන්‍යෝන්‍ය සබැඳියාව වර්තමානය වන විට දුරස් වෙමින් පවතින බව තොරහසකි. පුස්තකාල කෙරෙහි වගකිය යුතු පාර්ශවයන්ගේ අවධානය නිසි පරිදි යොමු නොවීම මෙම තත්ත්වය තවත් උග්‍ර වීමට හේතු වී තිබේ. එනම්, ලොව පුරා බොහෝ පුස්තකාල තොරතුරු සම්පත් අඩුවීම නිසා නොයෙකුත් අභියෝගයන්ට මුහුණ පා මින් සිටී (Medeiros, 2009). මෙයට ප්‍රධානතම හේතුව වන්නේ පුස්තකාලවලට වෙන් වන මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන කප්පාදු කිරීමයි. අයවැය කප්පාදුව පුස්තකාල ද්‍රව්‍ය අත්පත් කර ගැනීම සහ පුස්තකාල එකතුව කළමනාකරණය කිරීමේ දී සෘජුව බලපානු ලැබේ. එසේම පුස්තකාල විසින් සපයනු ලබන සේවාවන්හි පරාසය හා පුස්තකාල කාර්ය මණ්ඩලයේ ප්‍රමාණය කෙරෙහි ද එය බලපා ඇත (Parker, 2010). එසේම පුස්තකාල මුහුණ දී තිබෙන වඩාත් ම පොදු ආර්ථික ගැටලුව වන්නේ පුස්තකාල භාණ්ඩ හා සේවාවල මිල ඉහළ යාමයි, පුස්තකාලවල දත්ත පදනම්, සඟරා සහ පොත්පත්වල මිල අධික ලෙස ඉහළ යාමෙන් මෙම ගැටලුව වඩාත් හොදින් ප්‍රකට වේ (Crawford, 2014). මෙම තත්ත්වය තුළ වාර්ෂිකව පුස්තකාලයට වෙන් කරනු ලබන මුදල් ප්‍රතිපාදන ප්‍රමාණය කිසියෙක් ම ප්‍රමාණවත් නොවේ. පුස්තකාල මුහුණ දෙනු ලබන මෙම අභියෝගය ගෝලීය සංසිද්ධියක් වන අතර එය වඩාත් කේන්ද්‍රීයකරණය වී ඇත්තේ සංවර්ධිත රටවල් ලෙස සැලකෙන යුරෝපය හා උතුරු ඇමරිකාව මුල් කර ගෙන

(Martens, 2012). මෙකී තත්ත්වය යටතේ අන් කවරදාටත් වඩා සමාජ අවධානය පුස්තකාල වෙත යොමු කරවා ගැනීමට සිදු වී ඇත. ඒ සඳහා පුස්තකාල පිළිබඳ සැබෑ විනය සමාජගත කිරීම යුගයේ අවශ්‍යතාවයක් බවට පත් ව තිබේ. එකී යුගයේ අවශ්‍යතාව පුස්තකාල උද්දේශනය හරහා සිදුවේ.

පුස්තකාල උද්දේශනය (Library Advocacy)

පුස්තකාල උද්දේශනය යනු පුස්තකාලයට එහි මූල්‍ය හා දාර්ශනික අරමුණු හෝ අවශ්‍යතා සඳහා අනුග්‍රහය ලබාදීම වේ. ආරම්භයේ දී පුස්තකාල උද්දේශන කටයුතු පුස්තකාලයට කේන්ද්‍රගත විය. එහෙත් වත්මන් ප්‍රවනතා පෙන්වන්නේ එය සමාජය වෙත ආර්ථික වටිනාකමක් සපයන බවයි. පුස්තකාලය උද්දේශනය යනු මහජන මතයක් ගොඩ ගොඩනැගීමේ එක් ක්‍රියාවලියකි. පුස්තකාලය අත්‍යාවශ්‍ය බව, ඒවායේ වැදගත්කම, ජාතික සංවර්ධනය සඳහා දායක කර ගත හැකි ද පුස්තකාලයවල ප්‍රයෝජන ඒවා භාවිත කළ හැක්කේ කෙසේ ද ආදී වශයෙන් පුස්තකාල හා තොරතුරු මධ්‍යස්ථානවල අවශ්‍යතාව පිළිබඳව ජනතාව දැනුවත් කිරීම සහ උනන්දු කරවීමයි (වීරසූරිය, 2008).

පුස්තකාල උද්දේශනය මානව සමාජයට මෙන් ම පුස්තකාල පද්ධතියට සුවිශාල අරුතක් සපයනු ලබන පුළුල් මාතෘකාවකි. එය වර්තමානයට පමණක් නොව පුස්තකාලයන්හි මතු පැවැත්ම සඳහා විශාල මෙහෙවරක් ඉටු කරයි. සරලව ම පුස්තකාල උද්දේශනය යනුවෙන් හැඳින්වෙන්නේ, පුස්තකාලය පිළිබඳ කතා කිරීමයි. පුස්තකාල හා විශ්‍යාපන විද්‍යා ශබ්ද කෝෂයේ සඳහන් වන පරිදි " යම් පුද්ගලයෙකු ඔවුන්ගේ පුස්තකාලය පිළිබඳව හා කාර්යභාරය පිළිබඳව පොදුවේ සමාජයට දැනුම් දෙයි නම් එම කාර්යය පුස්තකාල උද්දේශනය වේ" (ODLISC, 2017). එසේම පුස්තකාල උද්දේශනය මේ අයුරින් ද නිර්වචනය කර තිබේ.

"Advocacy is a planned, deliberate and sustained effort to raise awareness of an issue it is a continuous process during witch support and understanding of issue are gradually increased over an extended period of time. Advocacy utilizes many marketing and public relations tools."

(Library Advocacy: A hand book for Ohio Public libraries, 2008)

මෙකී නිර්වචනයන් විමසීමේ දී පුස්තකාල උද්දේශනය යනු කුමක් ද, උද්දේශනය තුළින් ගුණාත්මක පුස්තකාල සේවාවන් ක්‍රියාත්මක කරන්නේ කෙසේ ද යන්න පිළිබඳව පැහැදිලි අවබෝධයක් ලැබේ. ඒ අනුව පුස්තකාල උද්දේශනය යනු ප්‍රබුද්ධ ජනතාව තුළ දැනුවත් බවක් ඇති කිරීම පමණක් ය යන සංකල්පයෙන් එහා ගිය අදහසක් ගැබ් ව ඇති සංකල්පයක් බැව් පැහැදිලි ය. මේ ලෙසින් අර්ථකථනය කරන කල්හි පුස්තකාල උද්දේශනය යනු මඟ පෙන්වීම, යමක් ඉදිරියට කරගෙන යෑම, ජනතාව අතර පුස්තකාල සේවාවන් ප්‍රචලිත කිරීම, ජනතාව අතර උනන්දුවක් ඇති කිරීම, ඔවුන්ට පුස්තකාලය පිළිබඳව ඒත්තු ගැන්වීම, පුස්තකාලයේ ඇති වටිනාකම හොඳින් අවබෝධ කරවීම, නිවැරදි මඟ පෙන්වීමකට යොමුකරවීම ලෙස දැක්විය හැකිය.

වෙබ් 2.0 තාක්ෂණය හා වෙබ් මෙවලම්

පසුගිය දශක දෙක තුළ තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණය යොදා ගැනීම නිසාවෙන් පුස්තකාලය සීඝ්‍ර පරිවර්තනයට ලක් විය. පුස්තකාලය සිය සේවාවන් වඩා ගුණාත්මක හා කාර්යක්ෂම ලෙස සංවර්ධනය කිරීමට හා විවිධාංගීකරණය කිරීමට උසස් තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණය භාවිත කර තිබේ (Brophy, 2001). මෙම තාක්ෂණික ආගමනයෙහි ආරම්භය වෙබ් 1.0 නමින් හැඳින්වේ. ස්විට්සර්ලන්තයේ ජීනීවාහි න්‍යෂ්ටික පර්යේෂණ සඳහා යුරෝපීය සංවිධානයෙහි (The European Organization for Nuclear Research) සේවය කළ ශ්‍රීමත් ටීම් බර්නස් - ලී විසින් 1989 වසරේ දී වෙබය නිර්මාණය කරන ලදි (Getting, 2007). එතැන් සිට බර්නර්ස් - ලී වෙබ් ප්‍රමිතීන් සංවර්ධනය කිරීම සඳහා මඟ පෙන්වීම සිදු කරනු ලැබූ අතර ම මෑතකාලීන වෙබ් තාක්ෂණයේ නව පිවයර වන සෙමෙන්ටික් වෙබ් (Semantic web) පිළිබඳව ඔහුගේ දැක්ම ඉදිරිපත් කරන ලදි (W3C, 2008). වෙබ් 1.0 යනු, පළමු වරට වෙබය ක්‍රියාත්මක කිරීමයි. මෙය වෙබ් තාක්ෂණයේ ප්‍රාථමික අවධිය ලෙස ද හැඳින්විය හැකිය. වෙබ් 1.0 තාක්ෂණය "තොරතුරු සම්බන්ධතා වෙබය" ලෙස අර්ථ දක්වන ලදි. ටීම් බර්නර්ස් - ලී විසින් මෙම වෙබය සලකනු ලබන්නේ "කියවීමට පමණක් වූ වෙබය" (read-only web) වශයෙනි (Lee, 1988).

මෙම තාක්ෂණය පරිශීලකයාට තොරතුරු හුවමාරු කරගැනීම සඳහා ඉතා සුළු අන්තර් ක්‍රියාකාරීත්වයක් සපයන නමුදු වෙබ් අඩවි සමඟ අන්තර්ක්‍රියා සිදු කිරීමට පරිශීලකයන්ට අවකාශය ලබා නොදෙයි. අන්තර්ජාලය සහ වෙබ් තාක්ෂණය විසින් මිනිසුන්ගේ සන්නිවේදනය, අන්තර්ක්‍රියා, දැනුම් බෙදාගැනීම, තොරතුරු ගවේෂණය, තොරතුරු විමර්ශනය, අන්තර්ගතයන් නිර්මාණය කිරීම හා නැවත භාවිත කිරීම යන ආදියට සහභාගී වන ආකාරය වෙනස් කර තිබේ. කෙසේ වෙතත් පළමු පරම්පරාව තුළ පරිශීලකයන්ට අන්තර්ක්‍රියා කිරීමේ විශේෂාංග සහ පහසුකම් නොතිබුණු අතර එය හුදෙක් ම ව්‍යාපාර හා සංවිධානවල පිරිසගේ අවශ්‍ය තොරතුරු විකාශනය කිරීමේ වේදිකාවක් වශයෙන් කටයුතු කරන ලදී (Maged, Kamel & Steve, 2007).

අන්තර්ජාලය හා තොරතුරු සන්නිවේදන තාක්ෂණයෙහි පරිණාමයත් සමඟ හඳුන්වා දුන් වෙබ් 2.0 (Web 2.0) තාක්ෂණය පරිශීලකයන් අතර තොරතුරු හා දැනුම හුවමාරු කර ගැනීම සඳහා පහසුකම් සපයන, අන්තර්ක්‍රියාකාරී සහ සහයෝගීතා පරිසරයකින් යුතු වේදිකාවක් බවට පත් ව ඇත. වෙබ් 1.0 පරිසරය තුළ පරිශීලකයින් අනෙක් අය ලියා ඇති දේ කියවයි. නමුදු වෙබ් 2.0 තාක්ෂණය පරිශීලකයන්ට ඔවුන්ගේ අදහස් ප්‍රකාශ කිරීමට පහසුකම් සපයයි. ඒ අනුව වෙබ් 1.0 සිට වෙබ් 2.0 දක්වා සිදු වූ තාක්ෂණික විකාශනය හෙවත් පරිණාමය යනු, "කියවීමට පමණක්" (read-only web) වෙබ් සිට "කියවීමට හා ලිවීමට" (read and write web) වෙබ් දක්වා ගමන් කිරීමකි (Reilly, & Musser, 2006). සැබැවින් ම වෙබ් 2.0 තාක්ෂණයක් ලෙසත් (Franklin and Van Harmelen, 2007), මෙවලම් හා සේවාවන් පදනම්කරගත් වෙබ්හි දෙවන පරම්පරාව ලෙසත් (Guntram, 2007), කිසියම් ප්‍රජාවක් විසින් මෙහෙයවනු ලබන මාර්ගගත වේදිකාවක් ලෙසත් (Downes, 2005; Virkus, 2008) හැඳින්වේ. ඔබර්හෙල්මන් (2007) ට අනුව වෙබ් 2.0 සාමාන්‍යයෙන් වෙබ් මෙවලම් වෙතට පරිශීලකයන් යොමු කිරීමක් කෙරේ. එසේම එය වෙබ් අඩවි නරඹන්නන්ට සිය අදහස් දැක්වීමට, සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීමට හා තොරතුරු සංස්කරණය කිරීමට ආරාධනා කරයි. වෙබ් 2.0 තාක්ෂණය පදනම් වී ඇත්තේ බ්ලොග්, විකි, පොඩ්කාස්ට්, සමාජ ජාලා වැනි බොහෝ සමාජ මෙවලම් සමූහයකිනි. මෙම වෙබ් මෙවලම් හරහා පරිශීලකයන්ට අන්තර්ක්‍රියා පැවැත්වීමටත්,

සහයෝගීතා වර්ධනය කර ගැනීමටත් යෝග්‍ය පරිසරයක් නිර්මාණය කර දී ඇත (Oberhelman, 2007).

පුස්තකාලය උද්දේශන වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන උද්දේශකයන්ට මෙම වෙබ් 2.0 තාක්ෂණය සැබැවින් ම සිය උද්දේශන වැඩසටහන් සාර්ථක කර ගැනීමට මහඟු රුකුලක් වනු නොඅනුමානය. මන්දයත් වෙබ් 2.0 තාක්ෂණය හරහා සපයනු ලබන වෙබ් මෙවලම් සිය වැඩසටහන්වල ගුණාත්මකභාවය සඳහා ඵලදායී ලෙස යොදාගැනීමට හැකි බැවිනි. පුස්තකාල උද්දේශනය වැඩසටහන්හි ඵලදායීතාවය සඳහා යොදා ගත හැකි වෙබ් මෙවලම් කිහිපයක් මෙසේ හඳුනාගත හැකිය.

බ්ලොග් (Blogs)

බ්ලොග් යනු, 1990 දශකයෙහි අගභාගයෙහි ආරම්භ සිට පැවත එන මෑතකාලීනව වැඩි වශයෙන් ප්‍රචලිත වූ අන්තර්ජාල සංසිද්ධියකි. බ්ලොග් ආරම්භ වූයේ මූලික වශයෙන් පුද්ගලික දිනපොත් වශයෙනි. නමුත් පශ්චාත් කාලීනව මේවා ඕනෑම මාතෘකාවක් පිළිබඳ ව ගුණාත්ම සහ ප්‍රමාණාත්මක වශයෙන් පොහොසත් තොරතුරු ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා වඩාත් සුදුසු ආකාරයෙන් යුක්ත වූ බැවින් අදහස් හා තොරතුරුවල බලශක්තිය බවට පත් ව ඇත (Whitney, 2005).

වර්තමානය වන විට බ්ලොග් භාවිත කරන්නන්ගේ ප්‍රමාණය හා භාවිතය වැඩි වී ඇති හෙයින් ඒවා භාවිත කරන්නන්ගේ විවිධාකර අවශ්‍යතා සපුරාලීම අරමුණු කොට ගෙන බ්ලොග් විවිධ ස්වරූප හා හැඩයන් ගැනීමට පටන්ගෙන තිබේ. කෙසේවෙතත් බ්ලොග් අඩවියක් මෙසේ අර්ථ දැක්විය හැකිය. බ්ලොග් යනු වෙබ් පිටුවකි. එය නිරන්තරයෙන් ම වෙබ් සබැඳි සමඟ ප්‍රකාශයට පත් කිරීම හා නිශ්චිත මාතෘකාවක් හෝ විෂයයක් හෝ පිළිබඳ පුළුල් ලෙස තොරතුරු සපයනු ලබන අතර බොහෝ විට ප්‍රතිලෝම කාලානුක්‍රමික පිළිවෙලට සකස් කර ඇති කෙටි ඇතුළත් කිරීම් වේ (ODLIS, 2007). මුැඩ්ලි (2007) පවසන පරිදි බ්ලොග් යනු වෙබ් 2.0 සංවර්ධනයෙහි පුරෝගාමියා වේ. ඔහු තවදුරටත් බ්ලොග්, පුද්ගලයෙකු හෝ පුද්ගල කණ්ඩායමක් හෝ විසින් නඩත්තු කරනු ලබන මාර්ගගත දිනපොතක් ලෙස විස්තර කෙරේ. එය නිතිපතා සිදුවීම් විස්තර ඇතුළත් කිරීම්

හෝ පින්තූර, වීඩියෝ වැනි වෙනත් ද්‍රව්‍ය අඩංගු වන ප්‍රතිලෝම කාලානුක්‍රමික පිළිවෙලට සකස් කරන ලද වෙබ් අඩවියකි.

තාක්ෂණික වශයෙන් බ්ලොග් භාවිත කිරීම පහසු ය. බ්ලොග් වෙත අන්තර්ජාලය හරහා මාර්ගගතව ප්‍රවේශ විය හැකිය. විවිධ ක්ෂේත්‍රවල ප්‍රවීණයන් විසින් ඔවුන්ගේ දැනුම, අවබෝධය සහ අදහස් සමාජයේ අනිකුත් පිරිස් සමඟ බෙදා ගැනීමේ අදහසින් බ්ලොග් දහස් ගණනක් පවත්වාගෙන යනු ලැබේ. උදාහරණයක් ලෙස පුස්තකාල 2.0 යන යෙදුම භාවිත කළ මයිකල් කේසි විසින් පුස්තකාල 2.0හි පුස්තකාල කුන්චි නමින් බ්ලොග් අඩවියක් පවත්වාගෙන ගෙන යනු ලබයි (Maness, 2006).

- * බ්ලොග්වලට ආවේණික වූ පොදු ලක්ෂණ හා විශේෂ ලක්ෂණ කිහිපයක් මෙසේ හඳුනාගත හැකිය.
- * නිතර යාවත්කාලීන කිරීම - සාමාන්‍යයෙන් බ්ලොග් යාවත්කාලීන කරනු ලබන්නේ එහි පරිශීලක ප්‍රජාවේ විසින් ම ය.
- * ඇතුළත් කිරීම් දින වකවානු සහිත වීම - සියලු ඇතුළත් කිරීම් සිදු කිරීමේ දී ඉතා අදාළ දින වකවානු ප්‍රදර්ශනය කිරීම.
- * ලේඛනාගාරය - පැරණි බ්ලොග් සටහන් ලයිස්තුගත කිරීම සාමාන්‍යයෙන් දිනය අනුව සංවිධානය කර තැබේ. එනමුත් ඇතැම් මෘදුකාංග මගින් පාඨකයන් කාණ්ඩ අනුව ද ඒවා ගවේෂණයට ඉඩකඩ සලසා දෙයි.
- * ප්‍රතිලෝම කාලානුක්‍රමික පළ කිරීම් - සියලු පෝස්ට් (Post) ප්‍රතිලෝම කාලානුක්‍රමික පිළිවෙලට සකස් කර ඇත.
- * ප්‍රචර්ග- සමහර ප්‍රචර්ගය යටතේ බ්ලොග් සටහන් සංරක්ෂණය කිරීම මතු දිනක දී ඒවා නැවත ගවේෂණය හා ලබාගැනීම පහසු කරයි (Clyde, 2004).

තාක්ෂණය පිළිබඳ ප්‍රාමාණික අවබෝධයක් නොමැති පරිශීලකයන්ට බ්ලොග්, වෙබ් අඩවියක් ලෙස පෙනේ. මන්ද බ්ලොග් ඇතැම්විට වෙබ් අඩවියකට සමාන ස්වරූපයෙන් යුතු බැවිනි. බ්ලොග්කරණ මෘදුකාංග බොහෝමයක් පවතින බැවින් බ්ලොග් අඩවියක් කළමනාකරණය කිරීම හා යාවත්කාලීන කිරීම ඉතා පහසු වී ඇත. කෙසේවෙතත් බ්ලොග් යන්න සරලව ම මෙසේ හඳුනාගත

හැකිය. එනම්, කිසියම් විශේෂ කරුණක් පිළිබඳ අදහස් හා යෝජනා හුවමාරු කර ගැනීම සඳහා ඇති ඉතාමත් ඉහළ මට්ටමින් යුතු අන්තර් ක්‍රියාකාරී මෙවලමක් වශයෙනි.

පුස්තකාල සඳහා බ්ලොග් යොදා ගනු ලබන්නේ පුස්තකාල සේවා ප්‍රවර්ධනය හා ප්‍රචාරණය සඳහා වූ සන්නිවේදන මෙවලමක් වශයෙනි. පුස්තකාලයාධිපතිවරුන් සිය පාඨක ප්‍රජාව වෙත තොරතුරු බෙදාහැරීමට, පුස්තකාල සම්පත් හා සිදුවීම් පිළිබඳ නිවේදනය කිරීමට මෙකී බ්ලොග් භාවිත කරනු ලැබේ. එසේම පුස්තකාල කාර්ය මණ්ඩලය හා පාඨකයන් අතර අන්තර් ක්‍රියාකාරකම් ආරම්භ කිරීමට ද බ්ලොග් උපකාරී වේ (Hanif, 2009). තවද පාඨකයන්ට පුස්තකාලයේ විසින් සපයනු ලබන සේවාවන් හා පුස්තකාලයෙහි ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ ඔවුන්ගේ ගැටලු, විමසීම් හා යෝජනා ගොනු කළ හැකි වේදිකාවක් ලෙස ද බ්ලොග් සේවය සපයනු ලැබේ (Clyde, 2005).

පුස්තකාල උද්දේශන වැඩසටහන් සඳහා ද සක්‍රීය ව භාවිත කළ හැකි මෙවලමක් ලෙස බ්ලොග් හඳුනාගත හැකිය. පුස්තකාලය පිළිබඳව කතා කරනු ලබන උද්දේශකයන්ට සිය අදහස් හා මතවාද සමාජගත කිරීම බ්ලොග් අතිශයින් ම උපකාරී කරගත හැකිය. දැනටමත් ලෝකයෙහි බොහෝ පුස්තකාල සිය පුස්තකාල සේවාවන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා බ්ලොග් භාවිත කරනු ලැබේ. විශේෂයෙන් ම කොංග්‍රස් පුස්තකාලය විසින් බ්ලොග් නවයක් සිය පුස්තකාල සේවාවන් සඳහා භාවිත කරනු ලබයි. මෙවැනි තත්ත්වයක් යටතේ පුස්තකාල උද්දේශන වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ඕනෑම පුස්තකාලයාධිපතිවරයෙකුට සිය වැඩසටහන්වල ගුණාත්මක භාවය ඉහළ නංවා ගැනීමට හා අපේක්ෂිත අරමුණු සාධනය කර ගැනීම සඳහා බ්ලොග් භාවිත කළ හැකිය.

විකී (Wikis)

විකී යනු, පරිශීලකයන්ට ඔවුන්ගේ අත්දැකීම්, අදහස් හා තොරතුරු බෙදා ගත හැකි අන්තර් සම්බන්ධිත ලේඛන හා ලිපි ගොනු එකතුවකින් යුතු අන්තර්ජාල වේදිකාවකි. එය අන්තර්ගත කළමනාකරණ පද්ධතිය වන අතර ක්‍රමලේඛන පිළිබඳ දැනුම හෝ වෙබ් අඩවි නිර්මාණ කුසලතා හෝ නොමැති පරිශීලකයන්ට වුව ද කිසිදු පරිශ්‍රමයකින් තොරව සහයෝගීතාව හා දැනුම බෙදා හදා

ගැනීමට අවශ්‍ය තාක්ෂණික පරිසරය නිර්මාණය කර ගැනීමට පහසුකම් සපයනු ලබයි (Farkas, 2006). විකි මඟින් වෙබ් අඩවි ආකෘති සරල සංස්කරණ අතුරු මුහුණතක් සපයනු ලබන බැවින් පරිශීලකයන්ට අන්තර්ගතයට අමතරව සංවිධාන එහි ව්‍යුහය ද සංස්කරණය කළ හැකිය. උක්තව සඳහන් කළ පරිදි ඒ සඳහා ාමඵබ වැනි වැඩසටහන් භාෂා (Programing Languages) පිළිබඳ දැනුමක් පරිශීලකයන්ට අත්‍යාවශ්‍ය නොවේ. කිසියම් ක්ෂේත්‍රයක ප්‍රවීණයෙකුගේ දැනුම ග්‍රහණය කර ගැනීමටත්, ඒවා හුවමාරු කර ගැනීමටත් විකි භාවිත කළ හැකිය (Wikipedia, 2007).

සාමාන්‍යයෙන් විකි දැනුම් කළමණාකරණ මෙවලමක් ලෙස වැදගත් වන්නේ, භූගෝලීය වශයෙන් ලෝකය පුරා විසිරී සිටින පරිශීලකයන්ට, නිර්මාණය කරන ලද දැනුම ගබඩා කිරීම සඳහා මධ්‍යගත, වෙබ් පාදක දැනුම් ගබඩාවක් ලබාදීමට ඇති හැකියාව නිසාවෙනි. නමුදු බොහෝ විට විකි භාවිත කරනු ලබන්නේ සහයෝගීතා වෙබ් අඩවියක් වශයෙනි. මන්දයත් එය විවෘත වෙබ් පිටුවක් වන අතර විකිනි ලියාපදිංචි වන ඕනෑම කෙනෙකුට එය ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට, සංශෝධනය කිරීමට හා වෙනස් කිරීමට හැකි නිසාවෙනි. විකිනි ඇති විශේෂත්වය වනුයේ එය ප්‍රජා වෙබ් අඩවි සවිබල ගැන්වීමයි. උදාහරණයක් ලෙස සහයෝගීතා විශ්වකෝෂය එනම් විකිපීඩියා පෙන්වා දිය හැකිය (Zanin-Yost, 2010).

පුස්තකාල ඇතුළු බොහෝ සංවිධානවල අරමුණු සඵල කර ගැනීමෙහිලා සහාය දැක්වීමට සංවාදාත්මක දැනුම් කළමනාකරණ පද්ධතියක් ලෙස හා සහයෝගීතා වෙබ් අඩවියක් ලෙස විකි විශාල කාර්ය භාරයක් ඉටුකරනු ලබයි. එසේම පුස්තකාල සේවා, උපදෙස් හා භාවිත කරනු ලබන තාක්ෂණය පිළිබඳ වෘත්තිකයන් අතර පවතින දැනුම හුවමාරු කර ගැනීම අරමුණු කොට ගෙන ද විකි නිර්මාණය කළ හැකියි. මීට අමතරව පුස්තකාල තුළ විකි භාවිත කළ හැකි ආකාර මෙසේ හඳුනාගත හැකිය.

- * පුස්තකාල කාර්ය මණ්ඩලය හා පාඨකයන් අතර සමාජ අන්තර් ක්‍රියා හා සාකච්ඡා පැවැත්වීමට
- * පුස්තකාල පාඨක අධ්‍යාපනය ක්‍රියාවලියට අදාළ විද්‍යුත් මූලාශ්‍රයක් ලෙස

- * විමර්ශන මූලාශ්‍රයක් වශයෙන් භාවිත කිරීමට
- * දැනුම් කළමණාකරණ මෙවලමක් වශයෙන් අන්තර්ගතය සංවර්ධනය කිරීමට හා අන්තර්ගතය සංවිධානාත්මක තබා ගැනීමට
- * විෂය මාර්ගෝපදේශය, මුඛ්‍ය පද, විෂය දොරටු ආදිය නිර්මාණය කිරීමට
- * පුස්තකාල වෘත්තිකයන් හා ප්‍රජාව අතර සමාජ අන්තර් ක්‍රියාකාරීත්වය සක්‍රීය කිරීම සඳහා සන්නිවේදන මෙවලමක් ලෙස යොදා ගැනීමට (Sohu, Hemant, & Pathak, el. 2013)

උක්ත කරුණු සැලකිල්ලට ගැනීමේ දී පුස්තකාල උද්දේශන වැඩසටහන් නිර්මාණයේ දී හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී විකි ඉතා වැදගත් කාර්ය භාරයක් සිදු කරනු ලබන බැව් පැහැදිලිය. පුස්තකාලයාධිපති ඇතුළු පුස්තකාල කාර්ය මණ්ඩලය හා පාඨක සමාජය අතර අදහස් හුවමාරු කර ගැනීමට හා ඔවුනොවුන් අතර අන්තර් ක්‍රියා පවත්වා ගැනීමට විකි උපකාර කරනු ලබන නිසාත්, පුස්තකාල වෘත්තිකයන් හා ප්‍රජාව අතර සමාජ අන්තර් ක්‍රියාකාරීත්වය ගොඩනගා ගැනීමට උපකාරී වන බැව්නුත්, විකි පුස්තකාල උද්දේශන ක්‍රියාවලිය සඳහා අත්‍යවශ්‍ය මෙවලමක් වනු නොඅනුමාන ය. පුස්තකාලයට සිය පණිවුඩය සමාජය වෙත යොමු කරමින් සමාජයේ අවධානය පුස්තකාලය වෙත නතුකර ගැනීමට භාවිත කළ හැකි ප්‍රබල සන්නිවේදන මෙවලමක් ලෙස විකි හඳුනාගත හැකි වේ.

පෝඩ්කාස්ට් (Podcast)

“Podcast” යන වචනය ව්‍යුත්පන්න වී ඇත්තේ “අයිපොඩ්” (ඇපල් පරිගණකයෙහි ජනප්‍රිය Mp3 වාදකය) සහ “විකාශනය” යන වචන දෙකෙහි සමවශයෙනි. මෙය අතෙහි ගෙන යා හැකි මීඩියා ජ්ලේයරයකට මෙන් ම පුද්ගලික පරිගණකවලට ද නැවත ධාවනය කිරීම සඳහා RSS Feed තාක්ෂණය භාවිත කරමින් අන්තර්ජාලය හරහා බෙදා හැරිය හැකි ශ්‍රව්‍ය ඩිජිටල් මාධ්‍ය ලිපිගොනු අල්ලා ගැනීමේ ක්‍රියාවලියකි (Geoghegan and Klass, 2005). එය පරිශීලනය කරන ඕනෑම පුද්ගලයෙකුට RSS Feed සඳහා දායක වීමට හැකි අතර මෙම Mp3 ලිපිගොනු ස්වයංක්‍රීයව ම සිය පෞද්ගලික පරිගණකවල

ඇති ශ්‍රව්‍ය කළමනාකරණ වැඩසටහනකට බාගත කිරීම සිදු කළ හැකිය. මෙය භාවිත කිරීමේ දී පාඨකයාට හිමි වන වාසි අතර, කිසියම් පාඨකයෙකු අතෙහි ගෙන යා හැකි ශ්‍රව්‍ය උපාංගය ඔහුගේ පෞද්ගලික පරිගණකය සමග එකට සම්බන්ධ කිරීමේ දී පාඨකයාට සවන්දීම සඳහා වඩාත් පහසු වෙලාව සහ ස්ථානය සැලකිල්ලට ගනිමින් පෝඩ්කාස්ට් ස්වයංක්‍රීයව ම වඩාත් යෝග්‍ය උපාංගයට මාරු කරනු ලැබීම පෙන්වාදිය හැකිය (Arora, 2008).

පෝඩ්කාස්ට් භාවිත කරමින් පුස්තකාලයාධිපතිවරුන්ට සිය පුස්තකාල සේවාවන් හා පුස්තකාල එකතුව පිළිබඳ තොරතුරු පාඨක සමාජය තුළ ප්‍රචාරය කිරීම සිදු කළ හැකිය. ඕනෑම වෙලාවක ඕනෑම පාඨකයෙකු සමඟ තොරතුරු බෙදා ගැනීමට පුස්තකාලයාධිපතිවරුන්ට පෝඩ්කාස්ට් හරහා අවස්ථාව සැලසේ. එබැවින් පෝඩ්කාස්ට් පාඨකයන්ගේ සහ පුස්තකාලයාධිපතිවරුන්ගේ වාචික ඉදිරිපත් කිරීම් සඳහා ඉතා හොඳ ප්‍රකාශන මෙවලමක් විය හැකිය. ඇතැම් පුස්තකාල සිය පුස්තකාල අනුස්ථාපන වැඩසටහන් සඳහා පෝඩ්කාස්ට් යොදා ගනු ලැබේ. එමෙන් ම පුස්තකාල උද්දේශනය ක්‍රියාවලිය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා ද මෙම පෝඩ්කාස්ට් ඉතා ප්‍රයෝජනවත් වනු නොඅනුමාන ය. මන්දයත් පාඨක සමාජය හා පුස්තකාලය අතර පවතින සම්බන්ධතාවය වඩාත් තීව්‍ර කරනු ලබන සන්නිවේදන උපක්‍රමයක් වශයෙන් මෙය භාවිත කළ හැකි බැවිනි. එසේම නව ආරකීන් තොරතුරු අපේක්ෂා කරනු ලබන තරුණ පාඨක සමාජය වෙත පුස්තකාල පණිවුඩය රැගෙන යාමට ද පෝඩ්කාස්ට් මහඟු පිටුබලක් සපයන ඇත. උද්දේශන ක්‍රියාවලියට අදාල හඬපට පටිගත කර පෝඩ්කාස්ට් හරහා පාඨක සමාජය වෙත යොමු කිරීමෙන් උපදේශන වැඩසටහන් ප්‍රචාරය කළ හැකිය

සෙකන්ඩ් ලයිෆ් (Second life)

වර්ෂ 2003 දී කැලිෆෝනියාවේ සැන් ෆැන්සිස්කෝහි ලින්ඩන් ලැබ් විසින් වැඩිදියුණු කරන ලද සෙකන්ඩ් ලයිෆ් යනු, පරිගණකයෙන් නිර්මාණය කරන ලද අවතාර (Avatars) වාසය කරනු ලබන ත්‍රිමාන අතත්‍ය ලෝකයකි. ලින්ඩන් ලැබ්ගේ මුල් අභිප්‍රාය වූයේ පුද්ගලයන් ත්‍රිමාණ භූ දර්ශනයක වාසය කරනු ලබන සහ ඔවුන් වටා ලෝකය

ගොඩනගනු ලබන විජ්ජවීය නවමු අන්දැකීමක් නිර්මාණය කිරීමයි (Linden Research, 2009a). බහු පරිශීලක අතත්‍ය ලෝකයක් වන සෙකන්ඩ් ලයිෆ් පිළිබඳ නිර්වචනයන් කිහිපයක් ම ඉදිරිපත් වී තිබේ. ඒ අතර සෙකන්ඩ් ලයිෆ් යනු, "අවතාර අක්ෂර හරහා යථාර්ථවාදී ත්‍රිමාණ පරිසරයන් ඒකාබද්ධව ගවේශනය කිරීමටත්, හඬපට, පෙළ ආදිය මගින් සන්නිවේදනය කිරීමටත්, හවුල් නිර්මාණ මෙවලම් භාවිතයෙන් සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීමත් ඉඩ ප්‍රස්ථාව සලසනු ලබන මෘදුකාංග වේදිකාවකි". එසේම එය සමාජ අන්තර්ක්‍රියා, වාණිජ, අධ්‍යාපනික හා විනෝදාස්වාදය සඳහා භාවිත කරනු ලබන පොදු ත්‍රිමාණ අතත්‍ය ලෝකයකි. බහු පරිශීලක අතත්‍ය පරිසරයක් වන මෙම සෙකන්ඩ් ලයිෆ්, ලෝක ව්‍යාප්ත ජාලයෙහි මිළඟ සංවර්ධනාත්මක අවධිය නිරූපණය කරනු ලබයි (Grassian, & Trueman, 2007).

පරිශීලකයන්ට පරිගණක අවතාර හරහා සෙකන්ඩ් ලයිෆ්හි ඇති "දූපත්" වෙත ගමන් කිරීමට හා එහි ජීවත් වීමට හැකිය. මෙම දූපත් ඩිජිටල් මහද්වීපයෙහි භූ දර්ශන කොටසක් වන අතර ඒවා පරිගණක සේවා දායකයින් රාශියකින් සමන්විත ය. සෙකන්ඩ් ලයිෆ් භාවිත කරන්නන් සාමාන්‍යයෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ "පදිංචිකරුවන්" වශයෙනි. යම් පුද්ගලයෙකු විසින් සෙකන්ඩ් ලයිෆ්හි දූපතක් මිලට ගත් විට ඔහුට අත්‍යාවශ්‍යයෙන් ම ලින්ඩන් ලෙබ් වෙතින් පරිගණක සේවාදායකයෙකු බදු ක්‍රමයට ලබා ගැනීමට හැකිවේ. සෙකන්ඩ් ලයිෆ් තමාට ම ආවේණික වූ මුදල් වර්ගයක් වන ලින්ඩන් ඩොලර් භාවිත කරනු ලබන අතර ඒවා සමඟ සෙකන්ඩ් ලයිෆ්හි පදිංචිකරුවෙකුට කිසියම් දූපතක ඉඩමෙන් කොටසක් මිලදී ගත හැකිය. පසුව එම ඉඩම සඳහා අවශ්‍ය ගොඩනැගිලි, ගෘහ භාණ්ඩ සහ උපාංග මෙන් ම ඔවුන්ගේ අවතාර සඳහා අවශ්‍ය ඇඳුම් හා උපාංග ද මිල දී ගත හැකිය (Second Life, 2008).

ග්රොන්ස්ටෙඩ්ට් (2007) ට අනුව, පාසල් හා විශ්වවිද්‍යාල සිය ගණනක් පමණ වර්තමානය වන විටත් සෙකන්ඩ් ලයිෆ් සිය ඉගැන්වීම් ක්‍රියාවලිය සඳහා සක්‍රීය ව යොදාගෙන තිබේ. එහි ප්‍රතිශතය තවදුරටත් වර්ධනය වී ඇත්තේ ලින්ඩන් ලැබ් අධ්‍යාපනික අරමුණු සඳහා සෙකන්ඩ් ලයිෆ් භාවිත කිරීම සඳහා ක්‍රියාකාරීව සිය

සහාය දක්වන බැවින් (Gronstedt, 2007). සැබැවින් ම සෙකන්ඩ් ලයිට්, සන්නිවේදනය සහ තොරතුරු හුවමාරු කර ගැනීම සඳහා වේදිකාවක් ලෙස ක්‍රියා කරනු ලැබේ. එහි ඇති සියලු යෙදවුම්හි ඇතුළත් අන්තර්ගතයන් පරිශීලකයන් විසින් සකස් කරනු ලබන අතර එහි අයිතිය ද හිමිවනුයේ එම පරිශීලකයන්ට ම ය. එබැවින් සෙකන්ඩ් ලයිට් අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලිය සඳහා භාවිතයට වඩාත් සුදුසු වේ (Linden Research, 2009b).

පුස්තකාලයාධිපතිවරුන් සෙකන්ඩ් ලයිට් වෙත ප්‍රවේශ වන්නේ 2006 වර්ෂයෙහි අග භාගයේ දී පමණ ය. එනම් ලොරි බෙල්, කීට් පාප් සහ රොන්ඩා ට්‍රාමන් විසින් ඵලායන්ස් පුස්තකාල පද්ධතියෙහි ඵලායන්ස් අතනා පුස්තකාල ව්‍යාපෘතියේ (Alliance Library System's Alliance Virtual Library (AVL) project) වැඩ කටයුතු පිළිබඳ පුළුල් ලෙස කතා කිරීමට හා ලිවීමට පටන් ගත් අවධියේ දී ය (Bell & Trueman, 2008). AVL යනු, සෙකන්ඩ් ලයිට්හි පුස්තකාල ව්‍යාපෘති සඳහා සහාය දක්වනු ලබන ජාත්‍යන්තර සහයෝගීතා සංවිධානයකි. එසේම එය අතනා ලෝකය පිළිබඳව උනන්දුව දක්වනු ලබන සියලු වර්ගවල පුස්තකාලයාධිපතිවරුන්ගේ කේන්ද්‍රස්ථානය වශයෙන් ද හැඳින්වේ. පුස්තකාලයාධිපතිවරුන් ගණනාවක් ම සෙකන්ඩ් ලයිට්හි සිය පරිශීලක පරිසරය හා සේවාවන් නිර්මාණය කිරීමටත්, අධ්‍යාපනික සහයෝගීතාවය ඇති කර ගැනීමටත් පෙර මෙම කණ්ඩායම සමඟ වැඩ කටයුතු කර අවශ්‍ය දැනුම හා පළපුරුද්ද ලබා ගෙන ඇත.

පහත රූප සටහනෙන් දැක්වෙන්නේ පාඨකයාගේ පුශ්තවලට පිළිතුරු සපයනු ලබන විශ්වවිද්‍යාල විමර්ශන පුස්තකාලයාධිපතිවරයෙකුගේ සාම්ප්‍රදායික භූමිකාවෙහි දිගුවකි. රූපයෙහි ඇති ප්‍රධානතම වෙනස වන්නේ, බිත්තිවලින් ගොඩනැගුණු සාම්ප්‍රදායික පුස්තකාලය ගොඩනැගිල්ලක් හෝ මාර්ගගත පෙළ කතාබහ වෙනුවට සෙකන්ඩ් ලයිට් තුළ පවතින අතනා වේදිකාවයි.

ශ්‍රී ලංකා හික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය
30 OCT 2023
පුස්තකාලය

රූපය 1. සාම්ප්‍රදායික විමර්ශන සේවය සෙකන්ඩ් ලයිට් භාවිතයෙන් සිදු කිරීම

මෙතෙක් බැලූ කල නවීන තාක්ෂණයෙන් සන්නද්ධ වූ පාඨක සමාජයට ආමන්ත්‍රණය කිරීමට සෙකන්ඩ් ලයිට් ඉතා ප්‍රයෝජනකාරී මෙවලමක් වනු නොඅනුමාන ය. විශේෂයෙන් සෙකන්ඩ් ලයිට්හි අතනා පරිසරය ඇතැම් විධියේ ක්‍රීඩාවල පෙනුමට සමාන බැවින් ළමා පාඨක සමාජය හා තරුණ පාඨක සමාජය වෙත පුස්තකාල පණිවුඩය රැගෙන යාමට මෙය සැබැවින් ම ඉවහල් විය හැකිය. පුස්තකාල උද්දේශන වැඩසටහන් සෙකන්ඩ් ලයිට් හරහා ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකිවන්නේ නම් එය වඩාත් ඵලදායී වනු ඇත. මන්දයත් හේදයකින් තොරව පාඨක සමාජයේ සියලු දෙනා වෙතට සමීප වීමට මෙය ඉතා හොඳ සන්නිවේදන මෙවලමක් වන බැවිනි. පාඨකයන්ට වෙනස් ආකාරයේ අත්දැකීමක්, හැඟීමක් පුස්තකාලය කෙරෙහි ජනිත කරලීමට ද මෙය මහඟු පිටුබලයක් සපයනු ඇත. එසේම පුස්තකාලය පිළිබඳ සාම්ප්‍රදායික මතවාද හා අදහස් සහිතව කටයුතු කරන පිරිසගේ මතවාදය වඩාත් නිවැරදි කිරීමට ද සෙකන්ඩ් ලයිට් උපකාරී කරගත හැකිය.

සමාජ ජාලා (Social Networks)

වෙබ් 2.0 තාක්ෂණයෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ආරම්භ වූ සමාජ ජාලා යනු, නිශ්චිත අරමුණක් සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා එකට එකතු වන පොදු අවශ්‍යතා හෝ විශේෂ අවශ්‍යතා ඇති පුද්ගලයින් හෝ සංවිධාන සමූහයක එකතුවකි (Rahmanzadeh, 2012). ඔක්ස්ෆර්ඩ් ඉංග්‍රීසි ශබ්දකෝෂය සමාජ ජාලා යන්න අර්ථ දක්වන්නේ, "සමාජ

ජාල හෝ සම්බන්ධතා භාවිත කිරීම හෝ ස්ථාපනය කිරීම යනුවෙනි. මෙමගින් පරිශීලකයන්ට එකිනෙකා සමඟ අන්තර්ක්‍රියා සිදු කිරීමට, පොදු අවශ්‍යතා ඇති පුද්ගලයන් ගවේෂණය කිරීමට හා ඔවුන් සමඟ සම්බන්ධ වීමට හකියාව ලැබේ. සැබැවින්ම සමාජ ජාලාවල කාර්ය භාරය වන්නේ, පරිශීලකයින්ට එකිනෙකා සමඟ අන්තර්ක්‍රියා හෙවත් අන්තර් සම්බන්ධතා ඇති කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වීඩියෝ, කතාබස්, ඡායාරූප, සංගීත වැනි සෑම මාධ්‍යයක ම සන්නිවේදන මාධ්‍යයන් ලබාදීමයි (Social Networking, 2010).

සමාජ ජාල නිර්මාණය කර ඇත්තේ අරමුණු කිහිපයක් සමඟිනි. ඒවා නම්, විවිධ වර්ගයේ සමාජ කණ්ඩායම් සංවිධානය කිරීම, සමාජ සහයෝගීතාවය හා හවුල්කාරීත්වය වර්ධනය කිරීම, පුද්ගල අවශ්‍යතා බෙදාගැනීම, සාමාජිකයන් විසින් අන්තර්ගතයක් නිර්මාණය කිරීම හා අලෙවිකරණ මෙවලමක් වශයෙන් යොදා ගැනීම වේ (Eslami 2014). මෙකී අරමුණු මූලික කොට ගෙන නිර්මාණය වී ඇති සමාජ ජාලා තුළට මේ වන විටත් විවිධ වයස් කණ්ඩායම්වල හා විවිධ සමාජ කණ්ඩායම් නියෝජනය කරන බොහෝ දෙනෙකු එකට ඒකරාශී වී ඇති අතර ඔවුන් සැබෑ ලෝකයෙහි බොහෝ දුර සිටියත් සමාජ ජාලා හරහා ඉතා සමීපව සිය අදහස්, හැඟීම් බෙදා හදා ගනු ලැබේ.

වර්තමානය වන විට ලෝකය පුරා සමාජ ජාලා භාවිත කරනු ලබන පිරිස ක්‍රමානුකූලව වර්ධනය වෙමින් පවතී. 2019 වර්ෂයෙහි ගෝලීය කර්මාන්ත වාර්තාවට අනුව, 2019 වර්ෂය ආරම්භ වන විට ලෝකය පුරා සමාජ ජාල භාවිත කරන්නන්ගේ සංඛ්‍යාව බිලියන 3.5කට ආසන්න ප්‍රමාණයක් විය. එක් වර්ෂයක් තුළ පමණක් නව ගිණුම් මිලියන 288 ක් සමාජ ජාලාවල තුළ ලියාපදිංචි වී ඇති අතර එය ප්‍රතිශතයක් වශයෙන් සියයට 45% ක ඉහළ යාමකි. පොදුවේ ගත් කල අන්තර්ජාලය හරහා සමාජ ජාල භාවිත කරනු ලබන නව පරිශීලකයන්ගේ ප්‍රමාණය දිනකට 1, 000, 000ක ප්‍රමාණයකින් ව්‍යාප්ත වන බව එම වාර්තාව තවදුරටත් පෙන්වාදෙයි (Global Industry Report, 2019).

මෙවැනි පරිසරයක් තුළ පුස්තකාලය ක්‍රියාකාරකම් හා සේවාවන් පාඨක සමාජය වෙත රැගෙන යාමට ජාල භාවිත කිරීම අවශ්‍ය බව පැහැදිලි ය. සමාජ ජාල භාවිතයෙන් පාඨකයන් වෙත තොරතුරු

ඉතා පහසු ආකාරයෙන් කෙටි කාලයක් තුළ විවිධ මාධ්‍යයන් සන්නිවේදනය කළ හැකිය. එසේම පුස්තකාල ක්‍රියාකාරකම් හා පුස්තකාල සේවාවන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා ද සමාජ ජාල උපකාරී කොට ගත හැකිය. මීට අමතරව පුස්තකාල සඳහා සමාජ ජාලා යොදා ගත හැකි ආකාර කිහිපයක් මෙසේ හඳුනාගත හැකිය.

තොරතුරු මූලාශ්‍රයක් වශයෙන්,

- * පුස්තකාල ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම හා ඒවා ප්‍රවර්ධනය කිරීමේ වේදිකාවක් වශයෙන්,
- * පුස්තකාලයේ හඬ සමාජගත කිරීමේ සන්නිවේදන මෙවලමක් වශයෙන්,
- * මෙමගින් පුස්තකාල කාර්ය මණ්ඩලයට පාඨකයන් සමඟ සෘජු ව සන්නිවේදනය කිරීමේ හැකියාව ඇති බැවින් පාඨකයන්ගේ අදහස්, යෝජනා පිළිබඳ අවබෝධය ලබා ගැනීම සඳහා යොදා ගත හැකි මෙවලමක් වශයෙන්,
- * පුස්තකාල සේවා හා ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳව පාඨක සමාජය දැනුවත් කරන මෙවලමක් වශයෙන්,
- * අලෙවිකරණ පර්යේෂණ මෙවලමක් වශයෙන්, (Kroski, 2007)

මේ අයුරින් පුස්තකාලවලට සිය සේවාවන් සහ ක්‍රියාකාරකම්හි ගුණාත්මක භාවය හා කාර්යක්ෂමතාවය සඳහා සමාජ ජාලා භාවිත කළ හැකි අතර එහිදී භාවිත කළ හැකි සමාජ ජාල වෙබ් අඩවි රාශියක් පවතී. ඒ අතුරින් වර්තමානය තුළ වඩාත් ජනප්‍රිය වෙබ් අඩවි වන්නේ, Facebook yd Myspace h (Arango, 2009). එසේම Youtube, Twitter, Instagram ආදී සමාජ ජාලා ද බොහෝ දෙනා අතර අතිශයින් ම ජනප්‍රිය ය. මෙම සමාජ ජාලා ද සුදුසු පරිදි යොදා ගත හැකිය.

සමාජ ජාලා පුස්තකාල උද්දේශන වැඩසටහන් සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා යොදා ගත හැකිය. විශේෂයෙන් ම උද්දේශන වැඩසටහන් සඳහා සමාජ ජාල භාවිත කිරීමෙන් ලැබෙන වාසිය වන්නේ, විවිධ මාධ්‍යන්ගෙන් එනම් වීඩියෝ, හඬපට, ඡායාරූප, පෙළ ආදී වශයෙන් පුස්තකාලය පිළිබඳ කතාව සමාජය වෙත ගෙන යාමට ඉඩ පුස්ථාව

සැලසීමයි. එසේම වර්තමානයෙහි ලොකු කුඩා හේදයකින් තොරව සමාජ ජාල භාවිත කරන බැවින් ඒ හරහා එක්වර ම විශාල පාඨක ප්‍රජාවට ආමන්ත්‍රණය කිරීමට ද අවස්ථාව සැලසේ. එබැවින් පුස්තකාල උද්දේශනය වැඩසටහන් සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා භාවිත කළ හැකි කදිම සන්නිවේදන මෙවලමක් වශයෙන් සමාජ ජාල පෙන්වාදිය හැකිය.

මේ අයුරින් වෙබ් 2.0 තාක්ෂණනික පරිසරයේ භාවිත කළ හැකි වෙබ් මෙවලම් භාවිතයට ගැනීමෙන් තමාට අවශ්‍ය තොරතුරු ලබා ගැනීමට උද්දේශකයන්ට මගක් සැලසී ඇත. සමාන අදහස් ඇත්තවුන් සමග සම්බන්ධ වීමටත්, එම අදහස් ලොව පුරා හුවමාරු කර ගැනීමටත් ඉන් ඉඩක් ලැබී තිබේ. එය පුස්තකාල උද්දේශන ක්‍රියාවලියෙහි සාර්ථකත්වයට සැබවින් ම හේතු වී තිබේ.

සමාලෝචනය

පුස්තකාල උද්දේශනය යනු මෑත කාලීනව පුස්තකාල අතර වර්ධනය වුණු සංකල්පයකි. එසේ ම එය වර්තමාන පුස්තකාල ක්‍ෂේත්‍රයෙහි දියුණුව සඳහා ප්‍රබල ලෙස යොදා ගත හැකි හා යොදා ගත යුතු අගනා සංකල්පයක් බවට පත්ව ඇත. උද්දේශන සංකල්පය බොහෝ විට මහජනයා අරබයා ක්‍රියාත්මක වේ. තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණයේ දියුණුවත් සමග උද්දේශන වැඩසටහන්වලට ද නව මුහුණුවරක් ලැබී තිබේ. එනම් උද්දේශන වැඩසටහන් සංවිධානය කරන පිරිසට ඒවා වඩාත් ඵලදායීව හා ගුණාත්මක බවින් යුතුව සංවිධානය කර ගැනීමට බොහෝ වෙබ් මෙවලම් භාවිත කළ හැකි වීමයි. මේ අයුරින් තාක්ෂණය සමග මුසු වෙමින් සංවිධානය කරනු ලබන පුස්තකාල උද්දේශන වැඩසටහන්, වර්තමානයෙහි පුස්තකාල මුහුණ පාමින් සිටින තර්ජන, දුර්වලතා හමුවේ පුස්තකාලවල මතු පැවැත්ම තහවුරු කර ගැනීම සඳහා සුවිශාල කාර්යභාරයක් ඉටු කළ හැකි බව පැහැදිලි වේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ඇමරිකානු පුස්තකාල සංගමය, පුස්තකාල උපදේශක අත්පොත (Library Advocacy Handbook) සිංහල පරිවර්තනය - රණසිංහ පියදාස), රාගම: කර්තෘ.

වීරසිංහ, එම්.කේ. (2014). පොත පත වන ගොත, දළුගම: කර්තෘ.

වීරසිංහ, එම්.කේ. (2017). පොත්පත් හසර, දළුගම: කර්තෘ.

වීරසූරිය, ඩබ්ලිව්.ඒ. (2008). මහජන පුස්තකාල සේවා ප්‍රවර්ධනයෙහිලා කළමනාකරණ භූමිකා ප්‍රවේශය යොදා ගැනීම හා ඒ ආශ්‍රිත නිපුණතා පිළිබඳව අද්‍යයනයක්, ශ්‍රී ලංකා පුස්තකාල විමර්ශන, 28, පි.30

American Library Association (2008). **Library Advocate's Handbook**. Chicago: ALA

Arango, T. (2009. June 16), **My Space set to lay off 400 workers**, The New York Times. Retrieved from <http://www.nytimes.com>

Arora, Jagadish. (2008). **Library 2.0: Innovative technologies for building libraries for tomorrow**, In the proceedings of ETTLIS 2008 held at JIIT University, Noida. pp. 49-65. (Retrieved July 10, 2011 from <http://www.inflibnet.ac.in/dspace/>).

Bell, L., & Trueman, R. B. (Eds.) (2008). **Virtual worlds, real libraries: Librarians and educators in Second Life and other multi-user virtual environments**, Medford, N.J: Information Today

Brophy, P. (2001). **The Library in the Twenty-first Century: new services for the information age**, London: Library Association Publishing.

Castells, M. (1996). **The Rise of the Network Society: vol.1 of the information age: economy, society and culture**. Oxford: Blackwell.

Clyde, Laurel A. (2004). **Weblogs and Libraries**. Oxford: Chandos Publishing.

Clyde, Laurel A. (2005). **A Library Weblogs, Library Management**. 22 (4-5)

Crawford, Walt (2014). **"What can be Done?"** 50:4 Library Technology Reports 45.

Esлами, Morvarid. (2014). **"The study of social networks and their effects on different dimensions of life,"** accessed cited 014/05/17.<http://nopadid.mcls.gov.ir/Maghalat/1/%D8%A7%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%DB%8C.pdf>.

- Farkas, Meredith. (2006). **Wiki World**. http://www.libsuccess.org/index.php?title=Wiki_World (accessed June 12, 2007)
- Feather, J. (2000). **The information Society: a study of continuity and change**. London: Library Association Publishing
- Geoghegan, M.W., and Klass, D. (2005). **Podcast Solutions: The Complete Guide to Podcasting**, Friends of ED, CA : Berkeley
- Getting, Brian (2007). "**Basic Definitions: Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0**", , <http://www.practicalecommerce.com/articles/464-BasicDefinitions-Web-1-0-Web-2-0-Web-3-0>
- Grassian, E., & Trueman, R. B. (2007). **Stumbling, bumbling, teleporting and flying? Librarian avatars in Second Life**, Reference Services Review, 35(1), 84-89.
- Gronstedt, A. (2007), **Second Life produces real training results**, Training and Development, 61(8), 44-49.
- Hanif N, Mohmed. (2009). **Need for Web 2.0 technology for the libraries**, In the proceedings of 7th International CALIBER – 2009 held at Pondicherry University, Puducherry, February 25-27, 2009. pp. 330-336.
- Inglis, A., P. Ling & V. Joosten (2002). **Delivering Digitally: managing the transition to the knowledge media**, 2nd ed., London: Kogan
- Kroski, E. (2007), **The social tools of Web 2.0: Opportunities for academic libraries**, Choice, 44(12) Kumar, K., and Singh, S. P. (2000). "From information society to knowledge society". Journal of Library and Information Science, 25(2), 104-111
- Lee, Berners Tim (1988). "**The World Wide Web: A very short personal history**", <http://www.w3.org/People/Berners-Lee/ShortHistory.html>, 1998
- Library advocacy, (2018). Retrieved from the American library association website <http://www.ala.org/pla/leadership/advocacy>
- Library advocacy, (2018). Retrieved from the slide share website <http://www.slideshare.net>
- Library. Illinois edu (2016). **Library Advocacy in a world community; available at www.library.illinois.edu/mortenson/book/14_brey-cassiano2.pdf**, [Accessed 04th May 2016].
- Linden Research, Inc. (2009a). **Linden lab**. Retrieved from <http://lindenlab.com/about>

- Linden Research, Inc. (2009b). **Second Life for educators**, Retrieved from <http://secondlifegrid.net/slfe/education-use-virtual-world>
- Maged, N. Kamel Boulos., & Steve, Wheeler. (2007). "**The emerging Web 2.0 social software: an enabling suite of sociable technologies in health and health care education**", Health Information and Libraries Journal, pp: 2 -23
- Maness, J. (2006). **Library 2.0 theory: web 2.0 and its implications for libraries, webology**, 3(2) page 25
- Martens, Wilfried (2012). "European Values in the New Global Content" in Thierry Chopin & Michel Foucher, eds, Schuman Report on Europe: State of the Union 2012 (Paris: Springer Verlag, (2012) at 107
- Medeiros, Norm (2009). "Crisis Management" 25:2 OCLC Systems & Services 73
- O' Reilly, T., & Musser, J. (2006). **Web 2.0: Principles and best practices**. O' Reilly Media Inc. Retrieved from ODLISC. Blog. Available at <http://lu.com/odlis/odlis-wcfm> (Accessed on 12/12/2007)
- Parker, Ashley (2010). "Staffing Issues: Small Budgets, Big Shoes" 67:1 Arkansas Libraries 8.
- Peek, R. (2007). **Librarians on Second Life**, Information Today, 24(2), 15-16.
- Rahmanzadeh, Ali. (2012). "The Function of Virtual Networking in the Age of Globalization." Journal of Strategic Studies in Globalization 1 (1):49-78.
- Rebecca, Blood (2009). **Weblogs : A history and perspective** Rebecca's pocket : <http://www.rebeccablood.net/essays/weblog-history.html>
- Repo, A. J. (2003). **TIEKE - national meeting point for information society developers**, The Innovation Journal, <http://www.innovation.cc/>, Vol. 8, No. 4